

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΤΟΥ Κ. ΣΤΑΜ. ΣΤΑΜ.

ΗΜΕΡΕΣ ΘΡΙΑΜΒΩΝ ΚΑΙ ΔΟΞΗΣ

Ήταν μιά μέρα, σάν και σήμερα, κρύα, βροχερή, ύγρη, μιά ή καρδιάς μας ήσαν ζεστές. Καμίνι !..

Έκει πού κοιμόταν
Ο Άβδούλ Χαμίτ

Κόσμος, σημαίες, χαμπάνες, τροχοφόρα, θόρυβος, στρατός — στρατός Έλληνικός — στους δρόμους της Θεσσαλονίκης. Καί οι τρεις έμεις, κατάβροχοι και γελαστοί, πηγαίναμε στον Μπήτο.

Ήταν τού γραφείου του, τού γραφείου της «Άληθείας», εκεί κοντά στην Τράπεζα την Οθωμανική. Κούσκουρας, μέσα, Θεοφάνης, Χατζηγεωργίου και δέν ξέρω άλλο ποιού και πόσο.

Γιά μιά στιγμή βρεθήκαμε στην άγκαλιά του Μπήτου.

Δάκρυα χαράς.
Κανέννας δέν μπορούσε νά μιλήση !

—Τσαί, καφέ, τί θέλετε ;
Ο Θεοφάνης φώναζε κι' επέμενε νά ποιήμε όλα τά ζεστά του καφενείου.

—Ακόμα ένα ζεστό φασκόμηλο ! Άκόμα ένα χαμομήλι !.. Μιά μπύρα !..

—Ένα τσαί ακόμα !.. Ο,τι θέλετε....

Μας χιτάξαν και δέν μας χόρταιναν. Άρβύλλες, φυσεκλίκια, σακκίδια, παγοφά και σταδιά, μπαλιόματα και λάσπες, άλλα τά πρόσωπά μας κόκκινα, φωτιά. Τά μάτια μας όλο χαρά και θριάμβου και περιφάνεια...

Νικητά στην Θεσσαλονίκη !.. Έλευθερωτά στην θρωακή πόλι !.. Ήτανε σωστό ή μήπως ήταν δνείρο ;...

—Θεός του Δημητρίου ! σταυροκατήφθηκε βαθείά ό μακαρίτης Κούσκουρας.

—Και θα τραβήξατε πολλά στην εκστρατεία, μάς είπανε. Βροχές, λάσπες, κακό, νερά. Μά τί βροχές ήσαν αυτές έφέντος ;... Νομίζει κανείς ότι ό Θεός τις έθριχνε γιά εμάς !..

—Όχι... Έξέβλυνε τή Μακεδονία άτ' τους Τούρκους !.. τού άπαντήσαμε.

Ο Μπήτος ήθελε νά μάς πάρη σπίτι του.

—Θά ελθε πεινασμένοι ! μάς ελπε.

Μέρες είχαμε νά φάμε, γιατί τίποτα δέν βρικόκαμε μέσα στά νεροποντισμένα χωριά της Μακεδονίας.

Καλαμπόκια φρέσκα ύπήρχαν στις καλαμποκιές ! Γράτ - γράτ ! Τά ροκανίζαμε. Καί τί νόστιμα !.. Τί φρέσκα και τί δροσερά ! Θεός !.. Ξέρουμε νά ζήσουμε τά ζώα πού τά χάρφουν έτσι όμιά. Πού νά σταθοίμε ν' ανάφουμε φωτιά γιά νά τά ψήσουμε !.. Κι' άν στεκόμαστε πουνθενά, πώς ν' ανάφουμε φωτιά, πού ήσαν όλα βρογιμένα ;... Γή, ξύλα, προσανάματα, χέρια, ρούχα και σπύρτα μωσκεμένα...

Μιά μέρα ό μακαρίτης ό Φώτης, ένα καλό παιδί από τού Κεφαλόβρυσι της Αιτωλοακαρνανίας, χαρομένο μάς φώναζε :

—Παιδιά ! Σάς έχω σήμερα τραπέζι ! Έχω και μενού.

—Βρε τί μάς λές ;
—Καλαμπόκια !.. Βρασιμένα και σαλάτα !..

Και μάς έδειξε ένα όγκωδες κραιμολάχανο, μεταξωτό, χρυστάλινο, χρουστό, χρουίζον στην καρδιά του, μλόγος, θά νόμιζε κανείς, τροφής, μανά του Θεού, μέσα στην άπέραντες και λασπερές έκτάσεις τών Γιαννιτσών, πού εκρωζαν ή μαυρες καρκαζές μελαγχολικά...

Ριχτήκαμε και τά φάγαμε με άπληστία.

—Γροούτ ! Γροούτ ! Γροούτ !..

Κι' από εκεί, μιά νύχτα σκοτεινή, βρεθήκαμε πάλι στην έπαυλι τού Άλατίνι, στη Θεσσαλονίκη. Πώς ; Όστε κι' έμεις δέχ έννοήσαμε. Βρεθήκαμε εκεί όπου κοιμόταν ό Άβδούλ Χαμίτ άλλοτε. Ζεστές ή κάμαρες ακόμα από τις άναπνοές του και τού χαρμενού του τούς άνασασμούς !..

Πολυθρόνες, καναπέδες όλο μετάξο. Καθρέφτες μεγάλοι, σάν την θάλασσα, στους τοίχους. Χαλιά στραμμένα κάτω, κουρτίνες, και αυτές μεταξωτές, έπιπλα πολύτιμα και κάπι λάμπες, ψηλές, σάν ύ-

Έστρωσα τή μισοκαμμένη μου κουβέρτα κάτω...

πασπιστά, πού στεκόουν προσοχή !.. Μά έμεις είχαμε χάσει πειά την έντύπωση της χρησιμοποιήσεως καναπέδων και λαμπών !.. Καί γιά τούτο, δταν τού βράδυ, ντυμένοι και άρβυλλομένοι — τέτοια ήταν ή διαταγή — ξαπλώθηκα νά κοιμηθώ, σάν νικητής, άπάνω σ' ένα άπλάξενιο καναπέ, στον καναπέ ένός σουλτάνου, νόμιζα πώς δέν στεκόμουνε καλά, νόμιζα πώς θά πέσω. Η βαθείά μαλακωσιά του μ' ένοχλούσε... Μού φανόταν πώς βούλιαξα, βούλιαξα σέ βάθη άπύθμενα, άτέλειωτα, κακά... Ώς πού έστρωσα τέλες τή μισοκαμμένη μου κουβέρτα κάτω και καινήθηκα στο χαλί !..

Μά τότε αλί με στενωχωρούσε τού ταβάνι... Νόμιζα ότι θά έπεφτε άπάνω μου, σάν βουό.

Στού Μπήτου όμως, την άλλη βραδείά, σάν νάμιαστε πού πολύ στον ένάντو μάς !..

Μάς έκαμε ένα τραπέζι, πού ήταν γιά μές συμπόσιο όρχαίο. Φαγητά πολλά και κοντά στα άλλα ένα ψάρι μεγάλο, ψάρι τεράστιο —ένα γοιβάδι της λίμνης— πού πρώτη φορά τού βλέπαμε.

—Τί είν' αύτο, δελφίνι ; γοιβάδα.

—Γοιβάδι, μάς άπάντησε, κυπρίνος δηλαδή. Γοιβάδι βραστό, ψητό, τηγανητό, στο φούρνο, σκουδαλιά...

Κι' ή Άννούλα, ένα μικρό και όμορφο της γειτονιάς κορίτσι, πού ήθελε νά περτοπηθή τους Έλληνας στρατιώτες, μάς σεφβίριζε. Όλο μάς σεφβίριζε...

Κι' έπειτα, τριγύρω σ' ένα μεγάλο και πλατό μαγγάλι Τούρκικο, άρχισαμε τούς καφέδες και την κουβέντα. Τ' άστεία και τά άνέκδοτα.

Ο Μπήτος μάς διηγείτο άγωνάς σκληρούς όλων τών άνθρώπων.

Κι' έμεις τού πολέμου έπεισόδια κι' ένθουσιασμούς... Καί ή Άννούλα έφερνε και ξαναφερνε τά φλιτζάνια, πλημένα, παστροκά, κροτούντα και ήζουίντα, σάν σαστά φίλια !..

Καφέδες όλη νύχτα... Χαρομόμουνα νά τούς ψήνω στο ύψαίο έκεινο μαγγάλι, τού χρουσοκάνινο, τού άπλωτό !.. Κι' έπειτα, σιαπασμένοι με κουβέρτες και έπανωφόρια, πέσαμε νά κοιμηθούμε. Άλλά, πού ύπνος !..

Ά ! έκεινη ή σκορδαλιά τού Μπήτου !.. Μά τ' άφητα καλαμπόκια και τού κραιμολάχανο, τά νερά και τις βροχές, πάθαμε όλοι ένα είδος έντερικής καταρροής. Όλοι οι στρατιώτες είχαν χάλια !

Ποιός νά πάη όμως στο νοσοκομείο ; Όστε νά τ' άκούσουμε !..

—Άιντε, μωρέ εκολιαντζασμένοι, μάς φώναζε ό λοχαγός, ό μακαρίτης Σόδης, θά πού ψοφήσετε πουνθενά έδώ και θά γεμισετε κανένα χαντάκι !.. Τραβάτε τού νοσοκομείο...

Τίποτα έμεις. Δρόμο κόβαμε, δρόμο άφήναμε.

Μιά γρηά τέλος, σ' ένα χωριό της Βέροιας, με έκαμε καλά. Με πότισε καφέ καβουρντισμένο και τριμμένο με λιμόνι μέσα.

Άλλά ή σκορδαλιά με ξαναρρόστισε.

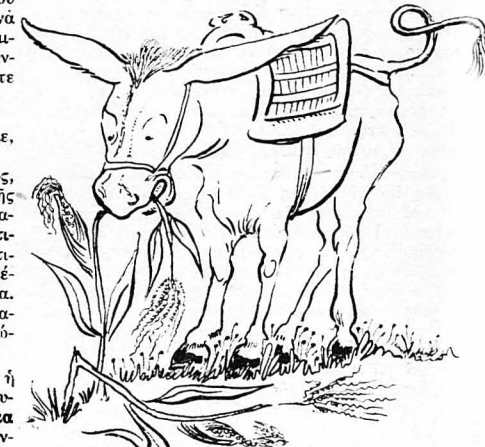
Κι' δταν ήσθε ή διαταγή νά φύγουμε, παρουσιάστρια στο μακαρίτη Άνδρέα Καρκαβίτσα, τού λογογράφου, λο-

Άρβύλλες, φυσεκλίκια, σακκίδια...

Μιά γρηά στη Βέροια

Ξέρουμε νά ζήσουμε τά ζώα πού τά χάρφουν !

χαγώ τότε και γιατρώ στο στρατό Θεσσαλονίκης.
—'Αφρησέ με, σε παρακαλώ, ελεύθερο τρεις μέρες να συνέλθω, του είπα.

—'Ο Καρκαβίτσας θύμωσε.
—Δεν ντροπέσαι, μου λέει, να θέλεις να ξεφύγεις από το Σύνταγμα ;
—Μά είμαι άρρωστος, του απάντησα. Δεν θέλω να ξεφύγω. Θα πάω έπειτα μονάχος μου, πού αναπαυμένος ...
—Και τί έχεις ; με ρωτάει.
—Τό και τό είχα, αλλά μου πέρασε και τώρα μου ξανάρθε...
—Έφαγες τίποτα ενάντιο ;
—Έφαγα ένα θηρίο !
—Τί λές ;
—Ένα θηρίο έφαγα ! είπα.
—Τί θηρίο ;
—'Ο Μπίτσος έκαμε ένα θηρίο σκουδαλιά, τό έφαγα και μου ξανάρθε !
—'Αίντε να χοθής !... 'Αν σ' έβλους είμαι άσπληγος, για σένα θάμαι άμειλιγτος, αληθινό θηρίο...

Και φεύγοντας, τόν άκουσα να μουρμουρίζει :
—'Αν δεν δώσουμε τό καλό παράδειγμα έμεις, ποιόι θά τό δώσουν ;
Οί 'Εβραίοι ;...
Τά έλεγα όλα αυτά την άλλη μέρα στο «Κρουστά», στο φίλο μου τόν Βλάχο, έφεδρο τότε άξιωματικό και τώρα καθηγητή σε μία σχολή του Βόλου.

—'Εχει δίκιο ο Καρκαβίτσας, μου έξηγήσε. Είνε λίγο δίσκολος και άρετά στραμμένος, μα πάντα έχει δίκιο. Θα του μιλήσω κι' εγώ.

Μά, πού ν' άκούση ο Καρκαβίτσας !...

—Θά φύγομε, λοιπόν, απ' τή Θεσσαλονίκη ;
—Θά φύγομε !...
—Πάμε όμως να προσκινήσουμε πρώτα στον 'Αι-Δημήτρη !...

Θεοί οι δρόμοι της Θεσσαλονίκης πιά. Θεοί οι από λάσπες, όχι από βροχή, όχι από χιονόβερο κι' ομίχλης... 'Οχι από βαρουννεριά !... 'Αλλά από κάτι άλλο, πού βαρύ κι' άνεπφόρο : 'Από στρατό Βουλγαρικό !... Κάτι Βούλγαροι ψηλοί, βαρείς, χονδροί, γενάτοι, με χορτασμένον ζώον ημεράδα στο πρόσωπο και πόδια φασιομένα και χονδρά, πού νόμιζε κανείς πως μία φορά πού πάτησαν στην πόλι, δεν θά ξανασηρωθούν !... Γεμάτη ή έκκλησία από κόσμο 'Ελληνικό.

—'Ωμορφα, ξανθά, κορίτσια της Θεσσαλονίκης, σκουτίζον, καθαρίζον, στολίζουν τόν ναό, πού ήταν άκόμα λίγο πριν τρώα !... 'Εστιάδες θεληματικές !... 'Εφεγγαν σαν νεράιδες, μέσα στη σκοτεινιά της έκκλησίας ! 'Ρεναικοίλδες άναβαν λιβανιστήρια στις γωνιές και στραμπυτίζαν άνάβανε κερί... Μάτσο τα κερί !... 'Επίστετε ο κόσμος τότε. 'Επίστετε στο Θεό, επίστετε στον έναντό σου... Μά τώρα δεν πιστεύει πούθεν... 'Ούτε σε Θεό, ούτε στον άνωτό του, ούτε σ' αϊτόν τόν Σατανά !...

—'Αλλοίμονο ! καθώς πού έλεγε και ο Μιχάλης 'Αργυρόπουλος πού ημερών στην 'Αθήνα, άλλοιμονο στο λιού πού έχασε την πίστη του !...
Νάτος, ή 'Αγιος Δημήτριος, μοσαϊκό θαμιάσιο, μέσα στην έκκλησία. Χωρίς τό άλόγο του, τό κόκκινο σάν τη φωτιά, χωρίς μακρύ κοντάρι, με τό Βυζαντινό ταβλιόν του Πατριχίου στο στήθος...

—Μορφέ φαντάρος ήταν ο 'Αι - Δημήτριος, φωνάζει ένας άπλοϊκός στρατιώτης από τ' 'Αγριαρα. Δεν ήτανε λοιπόν του Ίσκαου ; Φαντάρος σάν κι' εμάς ήταν ;

Ναι, ο 'Αγιος δεν έχει πλέον όπλα. Τό έργο του τελείωσε. 'Η Θεσσαλονίκη δική του πόλι έγινε !... Και νά, λιβάνια και κερί και ίερείς δοξολογούν στο ναό του, και μία καμπάνα, πού την βροίκανε και την κρούσανε όπως - όπως, σημαίνει απ' έξω θριαμβευτικά !...

Και τό όμορφο ξανθά κορίτσια της Θεσσαλονίκης άνασκοιπωμένα - τί γαλακτένια μπράτσα ! - σκουτιζόν, ξεσκονίζουν τό ναό και λάμπουνε τά ξανθά κεφάλια τους, σάν τό φώς...

—'Ω, τί παλιές εποχές πού ζήτησαν στην άναμμένη φαντασία μας !... Τότε, πού ή παλιές άρχόντισσες διακονούνε στους ναούς !...
Και νά, έμπρός μας, ο μακαρίτης Τραπεζούντιος, έφεδρος άξιωματικός και αυτός, δικηγόρος πριν στη Χαλκίδα, πός, άν δεν άπατώμαι, του παλαιού δικαστικού Τραπεζούντιου, δικαστικός, μου φαίνεται, κι' αυτός. Είνε κατασηκνημένος. Τά μάτια του γεμάτα δάκρυα. Μιά όχρότης διακρίνεται στο πρό όλιγόν νεανικό και ζωηρό πρόσωπό του.

—'Ηρθα σκατός, μάς είπε, να προσκινήσω τόν 'Αγιο Δημήτρη, τόν 'Ελευθερωτή, να ρίξω μα μάτι στη Θεσσαλονίκη και να φύγω !...
—Φεύγομε σήμερα κι' έμεις, του λέμε.
—Τί εν' αυτά, μάς φωνάζει, τί θούμια είνε αυτά ! 'Η Θεσσαλονίκη 'Ελληνική, ή Μακεδονία ελευθερωμένη !... 'Ονειρο !... Θαύματα Θεών !...
—Βουλαί και θαύματα 'Υψιστου !...
Και δείχνοντας τόν 'Αγιο Δημήτρη, έπέλλισε τό Τρωάρι :

—'Μέγας εύρομεν και έχομεν έν τοίς 'Υψιστοίς !...
Κι' έπειτα, δείχνοντας τό όμορφο κορίτσια, πού κατακόκκινα από ντροπή, φωτιά από την εργασία, σκουτιζαν, ξεσκονίζαν και στολίζαν τόν άπέραντο ναό, πρόσθεσε :

—'Ορκο έκαμα μέσα στην ψυχή μου, σάν μπήκα

ΤΙ ΛΕΓΕΤΑΙ ΚΑΙ ΤΙ ΓΙΝΕΤΑΙ ΕΥΘΥΜΕΣ ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΕΣ

'Η παρακάτω σκηνη συνέβη σ' ένα κατάστημα πού πουλούν πουλιά.
'Η κ. Γλωσσούκη, ή όποία πού τριών ημερών ελξεν αγοράσει από τό κατάστημα έναν παταγάλο, εισβάλλει όρμητική μέσα σ' αυτό και άπευθενομένη στον καταστηματαρχή, αρχίζει να ξεφωνίζει :

—'Όστε έτσι γελούν τόν κόσμο, κυρία !... Είσατε ένας άπατεών !...
Ναι, ναι, ένας άπατεών...πρώτον μεγέθους μάλιστα ! 'Επρεπε να ντρέπεσθε, κυρία, να πουλάτε σε μία κυρία καθώς πρέπει, όπως εγώ, έναν πιστόνο παταγάλο για διακόσιες δραχμές. Μου είπατε πως μιλάει σαν άνθρωπος, κι' από προχτές πού τόν αγοράσα ούτε μία λέξη δεν έβγαλε απ' τό στόμα του. Καταλαβαίνετε ; 'Ούτε μία λέξη ! Είνε μουγγός !...
Κλέβετε, λοιπόν, τόν κόσμο έτσι άδιάντορα ;... Μη μου μιλάτε, όχι... Σάς λέω ότι ο παταγάλος, πού μου πουλήσατε, ούτε μία λέξη δεν είπε άκόμα... Ναι, ναι... Δεν έχει μι' και ξεριά, μ' άκούτε ; 'Ούτε λέξι, ούτε ταιουσιδιά !...
—Μα, κυρία μου, καταφύθωσε να την διακόνη έπιτέλους ο διοριστής καταστηματαρχής, δεν θά του δώσατε κακό να...αυλήση !...

'Ενας παραγγελιοδόχος μπήκε μία μέρα σ' ένα μπαζάλικο για κάποια δουλειά του. 'Ενώ λοιπόν μιλούσε με τόν μπαζάλιη, μπήκε μέσα μία γορή ζητιάνια και ζήτησε έλεημοσύνη.

'Ο μπαζάλιης, για ν' άστειωθεί, είπε στη γορή ζητιάνια, δείχνοντας τόν καλοντυμένο παραγγελιοδόχο :

—'Από τό άφεντικό ζήτησε να σ' έλεση...
'Ο παραγγελιοδόχος τάχασε. 'Αλλά δεν άφησε να δώσει την απάντηση πού έπρεπε. Τέντωσε τό χέρι του και με ύφος προστατευτικό φώναξε στον μικροκοιτωμένο και παζουλό μπαζάλιη :

—Βρε μικρέ, βγάλε από τό συτράκι και δώσε στη γεροντίσσια ένα εικοσιπεντάριο !...
Κόζακαλο ο μπαζάλιης. ***

'Ενας 'Αράτης κάποτε ταξείδευε για πρώτη φορά στη Ρωσία. Μία μέρα λοιπόν πού περνούσε από ένα χωριό, χύθηκε άπάνω του κάποιο σκυλί, πολύ άγριαιένο. 'Ο 'Αράτης όπισθοχώρησε κι' έσκαψε να πάρη μία πέτρα. 'Επειδή όμως ήταν παζουλά, ή πέτρα δεν ξεκολλούσε. Δοκίμασε να πιάση με ή άλλη, μα κι' αυτή ήταν κολλημένη απ' τόν πάγο. Κι' ο 'Αράτης φωνάζε τότε παραξενευμένος :

—'Θεέ μου, τί άνάποδος τόπος έδικαίρα ! 'Αφήνουν τά σκυλιά λυτά και...δένουν τις πέτρες !...

'Αφού του κάκου προσκόνησε ή σύζυγος μέσα στον νιμηματογράφο ν' άνοίξη ένδιαφέροντα συνομιλία με τόν σύζυγό της, ανακάλυψε τέλος ότι αίτια της άφηρημάδας του ήταν μία όμορφη κυρία, ντυμένη μαύρα, ή όποία καθόταν άπέναντί τους.

—Μά τί κωτιές, επιτέλους, τόν ρώτησε σε κάποια στιγμή, σκουτιζόντας τόν δυνατά. Τί κωτιές σάν χάχας ;
—Νά, αυτή την κυρία, απάντησε άφελώς ο σύζυγος.

—'Α ! Αυτή την όμορφη ή χήρα ;
—Ναι, ναι !... Ξανάτε ο σύζυγος μ' ένθουσιασμό.
—'Αχ !... πώς θά ήθελα νάμιον κι' εγώ σάν κι' αυτή !... άνατέναξεν ή σύζυγος.

—'Ωραία, δηλαδή, άγάτη μου ;
—'Οχι... Χήρα !...

Από 'Αθηναίος φαρσέρ θέλησαν κάποτε να παίξουν ένα παιχνίδι σ' έναν Κεφαλλονίτη μέσα σ' ένα ρεστοράν. Σε κάποια στιγμή δηλαδή πού ο Γερασίμος έτρωγε ήσυχα, σπρόβηκε ο ένας αγά - αγιά και τζωγράφος άπάνω στο πανοφόρι του με κωμολία ένα κεφάλι γουίδάρου. 'Ο Γερασίμος τόν είδε, αλλά δεν είπε τίποτε. 'Όταν όμως τελείωσε τό φαγητό του, γύρισε προς τούς δύο φαρσέρ και τούς ρώτησε :

—Δεν μου λέτε, τζωγδές μου, πούς από σας τή δική σκουτίσι με τό πανοφόρι μου...τό πρόσωπό του ;
Κι' οι φαρσέρ τό φυσάνε άκόμα και δεν κρινόνε.

Μεταξύ φίλων :

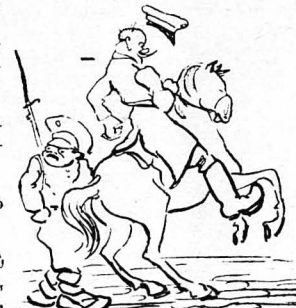
—Τί διάβολο, κάθε Κυριακή θάνα κλειστά τά έστιατόρια ! Και τότε πού θά τρώμε ;
Και ο άδιοόφωτος καλαμποκιστής απάντησε :
—Μά' δεν θά τρώμε. Θάζομε...κοιλιακή άγορία !...

Μεσα στο ναό !... 'Αν ζήσω και γυρίσω απ' τόν πόλεμο, να πάρω μια άρ' κατέξ !...
Μά δεν πήρε καμμιά άρ' κατέξ. 'Επηρε όλη τη Μακεδονία, όπου για πάντα πιά άτόμεινε !...

Αυτά μου ήρθαν σήμερα στο νου, πού είνε ή ημέρα κυρία - σάν και τότε - βοσρη, ύγη, βαρεία συννεφιασμένη και κάτι θλίβει, θλίβει την καρδιά, ενώ ή καμπάνες της έκκλησίας μαζωρά, χτυπούν, χτυπούν, για τού 'Αγιον Δημητρίου την επέτειο, σάν να θέλουν να ζητηθούν μερες ώραιές, παλιές, και κόσμο ωραίο και άσθηματικό, πού πέρασε και πάει...
ΣΤΑΜ. ΣΤΑΜ.

'Ο "Αγιος Δημήτριος

Κάτι Βούλγαροι, ψηλοί και χονδροί